

Værfts-Magazinet

Nr. 1

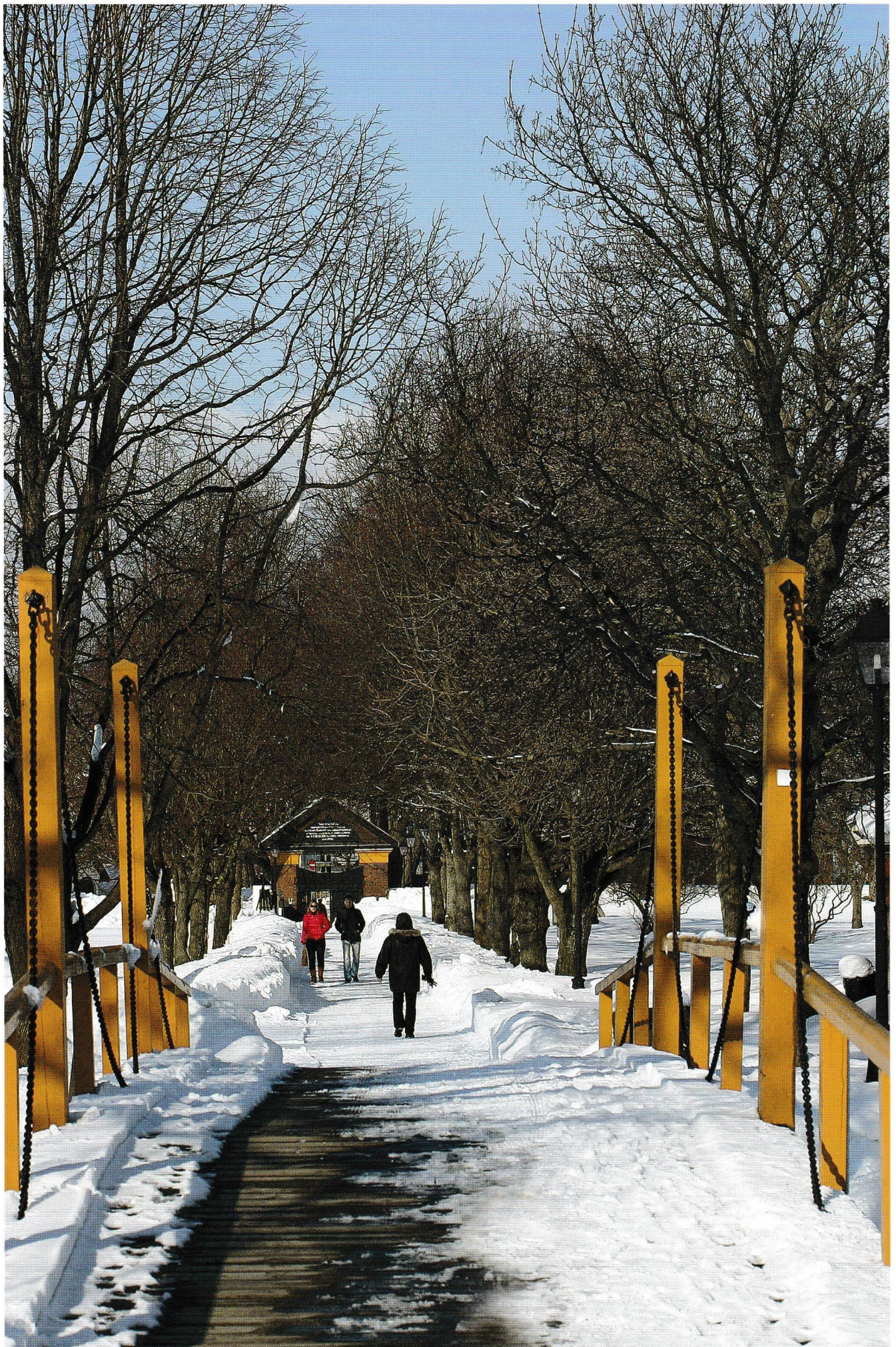
Mars 2007

6. årgang

Fredriksvern Værfts Venner

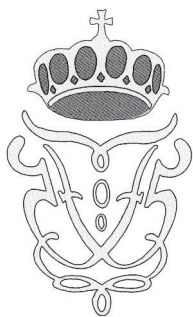

Det våres på verftet. Foto: Rune Sørli

Fredriksvern Verfts Venner

Innhold:

Formanden har ordet	4
Sjøløytnant Merry	5
Flytting av Marinens hovedbase fra Fredriksvern til Horten	8
Brattås – forsvarsanlegget historien har glemt!	11
Ny bok om Fredriksvern Verft	14
Mannskapsavisa	15
En dagbok forteller	18
Sprenggranaten	26
Fredriksvern verft blir saluttpliktig igjen etter 154 år!	30

Foto forside:

Galeimuseet i vinterdrakt.

Foto: Rune Sørlie

Foto tittelblad:

*Luftvernrekrutter ser drommende på
den flotte bilen som har ankommet
verftet – ca. 1936.*

Foto: Rune Sørlie's fotosamling.

I redaksjonen:

RUNE SØRLIE

YNGVE RAKKE

MARIANNE SØRLIE

SVENN DVERGASTEIN

Redaktør

Fotograf

Fotograf/medarbeider

Fotograf

Medarbeidere i dette nummer:

PER INGE OLSEN

Formanden har ordet

FVV går nå inn i sitt 6. driftsår og vi legger lista høyt også i 2007. Nå når våren og sommeren står for døra øker aktiviteten på informasjonssiden ved at mange vil legge turen til Fredriksvern verft.

I februar og mars har vi hatt åpent i Kadettbrakka for medlemmer som har hatt lyst til å besøke oss. Det er hyggelig å registrere at flere har lagt turen innom. Det har også resultert i at vi har fått identifisert flere bilder som vi var usikre på.

Vi har tidligere sagt til våre medlemmer at verneplanen for Fredriksvern verft snart er klar. Den har imidlertid latt vente på seg. Nå kan vi love at den er like rundt hjørnet.

I mai måned vil den foreligge. Vi har fått tilsagn fra Forsvarsbygg om at vi vil få et antall eksemplarer av planen for salg til våre medlemmer. Dette blir et omfattende dokument med mye faktastoff om verftet.

En godbit for de som er opptatt av historisk informasjon.

Som dere vil se et annet sted i bladet er vi også i gang med å gi ut en ny bok om verftet. Det er vår utmerkede redaktør av Værftsmagazinet, Rune Sørлие, som står som forfatter. Han er ikke nybegynner når det gjelder bokutgivelser, så her kan vi regne med et ypperlig produkt. Vi tilbyr boka først til våre medlemmer – så vær raskt ute med bestillingen – opplaget er begrenset.

Årsmøtet ble avholdt 6. mars. 23 personer hadde funnet veien til Galeiskur 16 denne regntunge marskvelden. Av årsmeldingen går det fram at aktiviteten har vært høy i 2006. Det er gjennomført et stort antall guidede turer, utstillingen om Luftforsvarets virksomhet i leiren ble åpnet og rom for dokumentarkiv klargjort.

Det er avholdt medlemsmøter, tur til Halden for våre guider og Værftsmagazinet har kommet ut regelmessig. Det økonomiske overskuddet i 2006 var på ca kr 27.000.-. Kontingenten for 2007 blir som tidligere kr 150.-

Vi kommer til å legge ut årsmeldingen på vår hjemmeside, www.fvv.stavern.no. Den har dessverre ikke har vært oppdatert den siste tiden. Der har vi et forbedringspotensial.

Det nye styret ser slik ut:

Leder:	Per Inge Olsen
Styremedlem:	Arnfinn Malme
	Per Magne Andersen
	Kjell Reidar Bugge (ny)
	Marianne Sørлие
	Erling Hedly Halvorsen
	Bjørn Huse
Varamedlem:	Terje Skjølberg
	Jonny Engmark (ny)
	Olav Bjørnflaten
	Karl Bjørn Andersen (ny)

Jeg vil ønske de nye representantene i styret velkommen til et interessant arbeidsår.

Dette året har vi en ambisjon om å få på plass ny belysning i Kommandersersjantrommet i Kadettbrakka. Videre vil vi fortsette alt registreringsarbeid som er påbegynt, samt å utvikle utstillingene våre. Vi har reforhandlet avtalen om flagging på verftet og har fått oppdraget for nye 3 år.

For at vi skal lykkes i vårt arbeid er vi avhengig av hjelp fra dere som er medlemmer. Vi trenger flere til flaggjenersten og til å være vakter når utstillingene er åpne. Vi har behov for å lære opp flere guider og planlegger et nytt kurs til høsten. Er du historisk interessert så meld deg på når dette blir kunngjort.

Vi ønsker kontakt med våre medlemmer, så gi oss tilbakemeldinger på telefon eller e-post på hva det måtte være.

Foreningen har over 350 medlemmer, men er klar for å ta i mot flere. Har du noen kjente som burde være medlem – legg inn et godt ord for FVV. Vervepremie vanker også.

Om du ikke bor i Stavern, men har startet planlegging av sommerferien så må jo Fredriksvern verft og Stavern være et ideelt reisemål.

Først skal vi imidlertid nyte våren på verftet i lang drag!

Per Inge Olsen

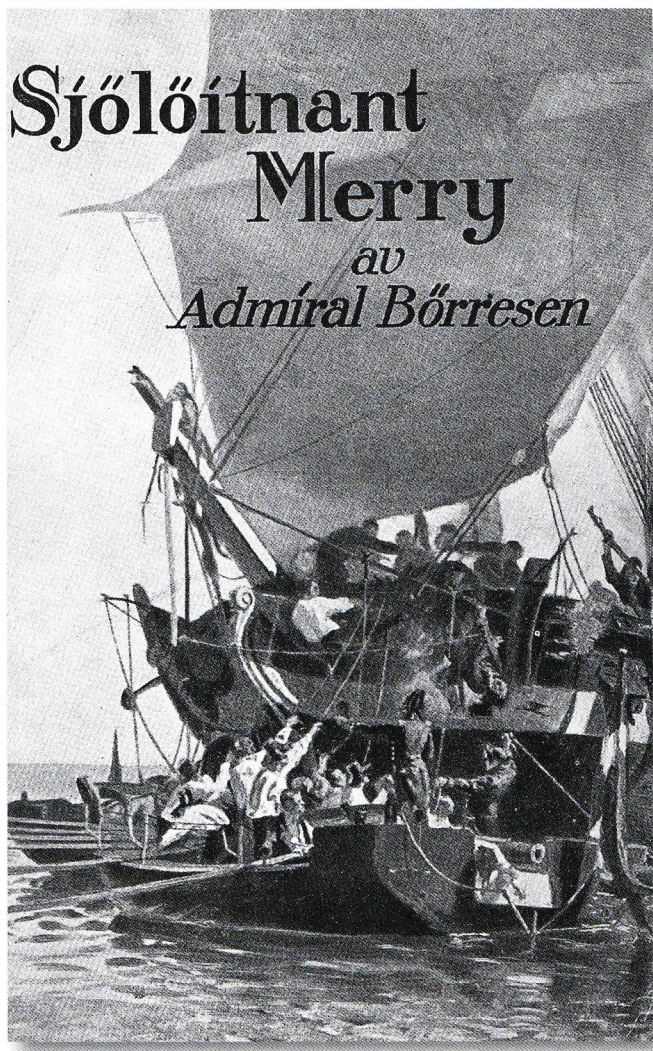

Sjøløytnant Merry

En historisk fortelling av Admiral Børresen

Tilpasset Værftmagazinet av Rune Sørli

Del IV

Storm og brand

Lord Nelson var i løpet av høsten avløst av Lord Keith, der som eskaderechef hadde heist sitt flagg på "Foudroyant"; og mens Lord Nelson over land – gjennom Østerrike og Tyskland – reiste hjem for å forberede sitt tokt til København, konvoierte Lord Keith den engelske armè under general Abercromby mot Egypten, som general Bonaparte hadde forlatt.

Abercrombys armè på 25 000 mann var embarkert på en transportflåte, som, ledsaget av Keiths eskadre, for en frisk pålandskuling stod nedover langs Lilleasias kyst for styrbords halser.

Det var en av de siste dager i januar, og været så truende ut; en frisk kuling blåste like på land, som var nært nok til at man kunne se brenningene i le, hver gang et lyn kastet sitt bleke, rødlige skjær over de tunge skyer som hopet seg opp i horisonten.

Hele flåten – transportflåten alene talte over to hundre skip – lå bidevind med svær seilføring for å gå klar av den steile kyst; men enkelte av fartøyene var begynt å minske seil, for de nesten orkanaktige byger kastet skipene over med rekken i vannet.

De fryktet for sin rigg.

I ukjent farvann

Armeens foreløpige mål var havnen Marmorice, hvor en tyrkisk ekspedisjon skulle slutte seg til dem; men de asiatiske loser vi hadde fått om bord, hadde i den farlige stilling flåten befant seg mistet hodet komplett, så de ikke lenger kjente seg igjen på kysten, som her består av høye fjell uten tegn til menneskelig beboelse.

Ingen viste derfor riktig hvor havnen lå, og alle kikkerter var rettet forover for om mulig å finne en åpning i den fjellmasse man drev nedover mot – med førti tusen mann om bord, besetningene iberegnet.

For admiral Lord Keith som stod der alene på skansen og støttet seg under overhalingene til luv vant, var ansvaret tungt; han vinket på signaloffiseren.

"Der skal løsnes et skudd og heises oppmerksomhetsflagg til flåten", sa han.

Etter et øyeblikks forløp kom jeg som signalkadett tilbake og meldte at signalet var besvart fra samtlige fartøyer.

"Heis signal med forespørsel om noen av fartøyene er kjent inn til Marmorice".

Fra det ene fartøy etter det annet heistes svaret – nei.

Man stod i spendt forventning.

Endelig kom et ja-flagg opp fra sluppen "Petrel".

Det gikk en varm bølge av glede over admiralens ansikt, som til da hadde hatt et nesten forstenet uttrykk.

"Heis signal at det ledende fartøy skal følge i "Petrel"'s kjølvann, og revene skal stikkes ut", sa han stille, i det han presset hånden mot hjertet.

"Kaptein Inglis stoler jeg på."

Lord Keith

Han sto en stund og så ned mot brenningene i le – førti tusen menns liv avhengig av at kaptein Inglis kjente veien!

”Heis Petrel’s nummerflagg,” fortsatte admiralen og telegrafer:

Deres ansvar er umåtelig. Er de sikker på at De kjenner innløpet til Marmorice?

”Fullstendig sikker; det er rett forut”, lød svaret.

Admiralen trådte ned av repositet han hadde stått på og ropte smilende:

”Alle signalkadetter på fokkeråen med sine kikkerter!”

Man kunne tydelig høre larmen av brenningene i le, og orlogsflåten måtte legge kloss i vinden for å gi transportflåten rom til å komme forover og søke innløpet først. Oppe fra fokkeråen synes brenningene uhyggelig nær. Endelig –

”Et smalt løp rett forut!”

Det var signaloffiseren, mr. Stains.

”Ser kadettene det også?” pralet eskadresjefen.

”Vi ser det alle, Mylord,” lød det i kor fra oss der oppe.

”Gud være lovet,” sa Lord Keith og tok luen av.

Han stod en stund slik med bøyet hode, og hver mann på dekk fulgte hans eksempel.

Dramatikk

Der hadde hvilt en trykket stemning over flåtens besetninger de siste timer; den høye ugjestfrie kyst i le

med de svære brenninger, de tunge jagende skyer som gjennomskjæres av lyn på lyn, stormen der ulte gjennom riggen og synes å drive flåten ubarmhjertig inn mot stranden, tanken på de tusener av soldater hvis liv stod på spill, hadde knuget sinnene.

Men da ankret var falt inne i den lune, romlige havn, kom humøret snart opp i kadettmessen på ”Foudroyant”.

Middagsbordet var dekket.

”Tro hvor det blir av tyrken” ropte en.

”General Menou spiste den til frokost” svarte en annen. Men munterheten ble plutselig avbrutt av en midtskipsmann, som blek og vill stakk hodet inn gjennom døren.

”Brand i kanonérens varerom! Brand i arkeliet!” ropte han og sprang videre fremover.

I et nu var messen tom og alle mann på dekk.

Der ble slått klart skip til batalje, alle pumper bemannet, alle slanger strakt og alle baljer fylt med vann. Hengekøyene ble tatt ned fra finkenettene og oversprøytet med vann for å stables over ildstedet, og båtene gjort klare. Kanonérens varerom lå like ved det store kruttmagasin.

Jeg hadde en følelse av at dekket hevet seg under mine føtter – magasinet inneholdt krutt nok til å sprengte den hele flåte i luften. Jeg kunne se en nervøs trekning i ansiktet på hver mann som inntok sin post for batalje.

Men sjefen sto rolig på skansen med roperten i hånden; jeg sto som signalkadett ved hans side. Så hørte jeg et plask langs skipssiden; et par mann falt – eller hoppet – over bord.

”Entregastene skal assistere branndivisjonen under le” pralet sjefen gjennom roperten, ”og hver mann skal under dødsstraff forbli på sin post – Gardens offiserer, marinekompaniet på bakk og skanse skal lade sine geværer og skyte hver mann, uten hensyn til rang, som forsøker å forlate fartøyet uten ordre!”

Akter på skansen sto Lord Keith uten hatt på.

Ikke en muskel rørte seg i hans ansikt.

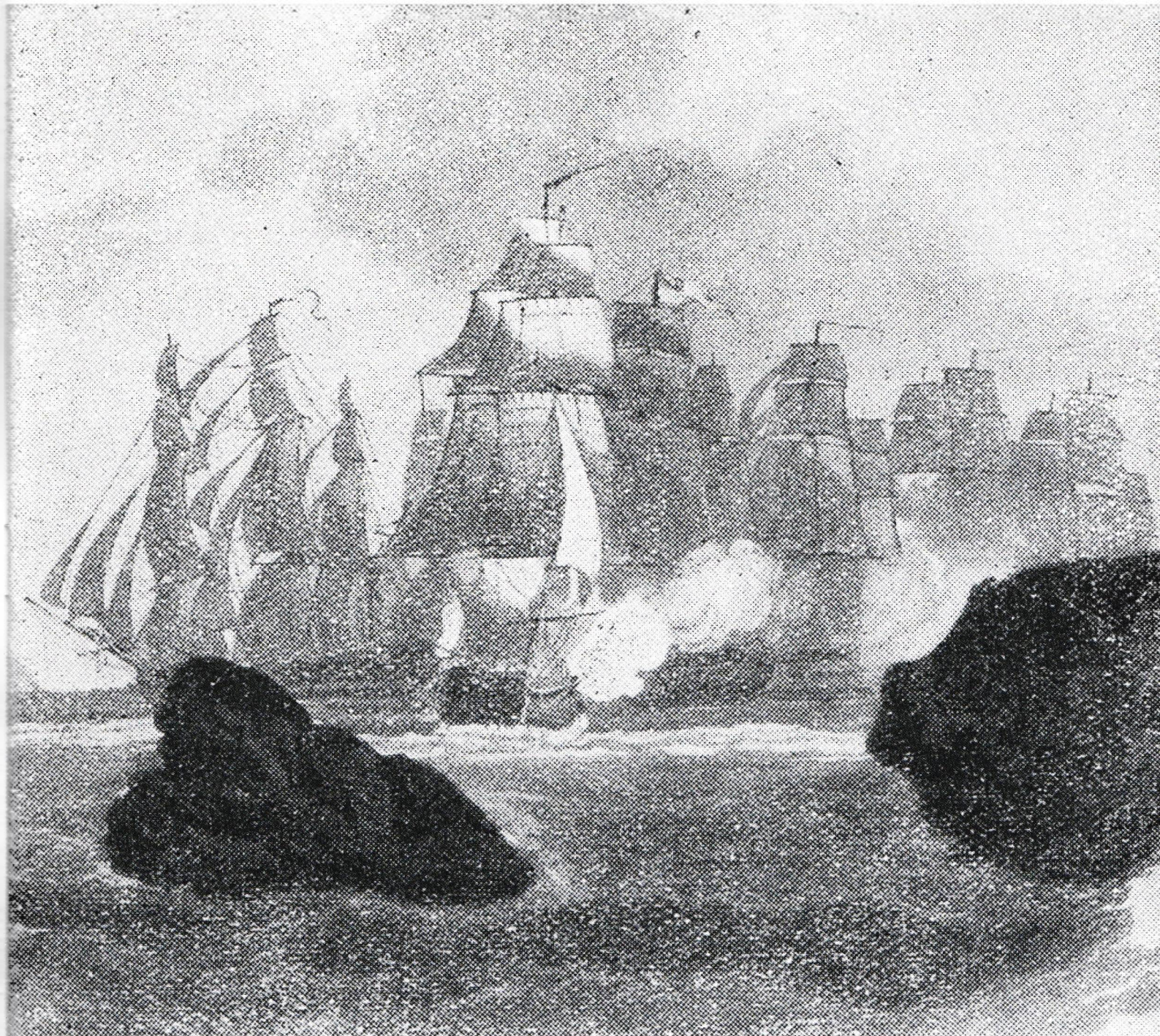
”Vi skal ha nødsignalet klart og signal til at flåtens barkasser og travaljer samles om sjefskipet”, befalte han i lav tone til meg.

Jeg sto og stirret forover på en røyksøyle som trakk opp fra forreste luke. Signalene ble hurtig gjort klare.

”Her fra signalbroen er det lett å hoppe over bord”, hvisket en av kadettene. Har du noensinne vært nær ved å drukne? Det hente meg engang under den spanske kyst”

”Vent med din historie til vi kommer ned igjen fra vår himmelsprett”, svarte jeg; jeg likte ikke tanken. Jeg fikk imidlertid ikke tid til å tenke mer over disse alternativer, drukne eller springe i luften, da jeg straks etter fikk ordre til å gå forover og assistere brannfolkene og avgi rapport til sjefen. Det var tykt av røyk nede på banjene forut, og jeg kunne nesten ikke puste, så jeg duppet mitt lommetørkle i en vannbalje og bandt det for munnen.

Det varte imidlertid ikke lenge før vi var herrer over ilden, og brannsjefen sendte meg opp igjen for å melde sjefen, at det ikke var noe å frykte for at ilden skulle bre seg videre. Jeg må vel ha sett underlig ut, våt og svart av røyk som jeg var, med lange striper nedover haken etter det våte lommetørkle, for det gikk et smil over sjefen ansikt, da jeg andpusten kom løpende opp trappen til akterdekket og ropte – jeg var sår i halsen etter røyke:

”Der er intet å frykte; branndivisjonen er herrer over ilden.”

”Frykte?” sa sjefen.

”Jeg har aldri følt hva det vil si, men nu vet hvorledes det ser ut. Blås retrett og pip til middag”

Det var med en viss følelse av sårhet at jeg gikk ned under le sammen med mine kamerater; sjefen hadde fullstendig misforstått uttrykket i mitt ansikt – jeg hadde ikke følt noen frykt; men da jeg nede i messen fikk se meg selv i speilet, måtte jeg le og erkjenne at hans feiltakelse var forklarlig.

Flytting av Marinens hovedbase fra Fredriksvern til Horten

Av Per Inge Olsen

Statsstyret etter 1814 – endringer av Forsvaret

I løpet av de første årene av den norsk – svenske unionen ble Forsvaret omorganisert. Hæren ble halvert og en rekke offiserer avskjediget. Svenskene ønsket imidlertid å styrke sjøforsvaret. Her kunne man få økt slagkraft ved å utnytte den norske sjøfartskompetansen. Et sterkt sjøforsvar var nødvendig ut fra den geografiske beliggenhet – unionsstaten var jo omgitt av hav både i øst og vest. Årsaken til de endringene som ble foretatt må sees i lys av de svenske militære behovene ved inngangen til 1820-årene og – framfor alt – den svenske innflytelsen over statsstyret etter 1814.

Svenskene hadde nemlig full kontroll over alle sektorer av statens virksomhet gjennom stattholderembetet. De første 15 år av unionstiden var dette embetet besatt av svenske aristokrater. Eksempelvis hadde stattholderen, i kraft av sin rang som feltmarskalk over den norske krigsmakt, kommando over hær og marine og rapporterte direkte til unionsrikenes høystbefalende Karl Johan. Dette betydde at kommandosakene gikk utenom statsråd og at den norske regjering og Storting var avskåret fra all kontroll over den daglige bruken av militærmakten. Stortinget skulle fortsatt behandle budsjettene, og her oppsto det flere konflikter, da beslutningene om å endre Forsvaret ble fattet av andre enn de som satt med budsjettansvaret.

Flyttevedtaket -begrunnelsen

Den første militære sjef som fikk merke den svenske vilje til å omforme Forsvaret var Benoni Aubert. 7. januar 1815 fikk Aubert, som da var oberst og sjef for Ingeniørbrigaden, ordre fra stattholder og feltmarskalk Hans Henrik von Essen om å utarbeide en rapport over Norges festninger og kystbatterier. 30. juli samme år avleverte han rapporten som konkluderte med at behovet for permanente festninger syntes å være borte som følge av foreningen med Sverige. En kan godt forstå at det var vanskelig å argumentere for å opprettholde mange militære anlegg av politiske grunner. De fleste festningene var jo rettet mot Sverige som nå var vår allierte. I Auberts mandat inngikk det også å vurdere nedleggelse av marinens hovedbase i Fredriksvern samt finne en avløsningsbase. Aubert konkluderte med at den dansk-norske marines hovedbase i Fredriksvern kunne ned-

legges. Hovedårsaken var ikke, slik Aubert skrev i sin rapport, at verftet ikke kunne forsvares fra landsiden. De samme forhold gjorde seg gjeldende for erstatningsbasen – Hortenstangen. Hovedproblemet med Fredriksvern som hovedbase var at havnebassenget var for lite for den orlogsflåte Norge hadde behov for i framtiden. Hortenstangen kunne derimot ta imot ”verdens største orlogsskibe”. Som nevnt innledningsvis ble slike nedleggelse betraktet som kommandosaker og således ikke forelagt Stortinget. Landets elendige statsøkonomiske situasjon var i seg selv grunn til å slanke statsapparatet, så selv om Stortinget ble ignorert ved de fleste nedbygginger, murret man sjelden. I spørsmålet om Marinens framtidige hovedbase flammert imidlertid motsetningene mellom de unionelle svenske og de norske forsvarsinteresser opp.

Straks Auberts kartleggingsarbeid var avsluttet ble det nedsatt både en svensk og en norsk flåtekomite. Den norske flåtekomiteen foreslo i sin innstilling i 1816 at den norske marine skulle bestå av intet mindre enn 8 linjeskip og ytterligere 12 så snart konjunktorene tillot det. I og med at havnebassenget i Stavern bare kunne romme 3-4 linjeskip ble det logikk over ønsket om å flytte flåten hovedbase til Horten. I 1818 ble dette gigantiske byggeprogrammet sendt til Stortinget for budsjettmessig oppfølging med beskjed om at Norge i framtiden skulle ha følgende krigsflåte:

- 20 linjeskip
- 16 fregatter
- 32 brigger
- 36 kanonsjalupper
- 10 bombesjalupper

Det fantes ingen behov for norske linjeskip i 1818, verken for 20 eller for 1. Stortinget reagerte således skarpt både på nedleggelsen av Fredriksvern og den flåteplanen de fikk seg forelagt. Til tross for dette ble beslutningen om å flytte marinens hovedbase til Horten tatt av kongen i statsråd. (Kgl. res av 21. november 1818).

Stortinget forsinker flyttingen

I 1821 uttalte en spesialkomite som ble nedsatt for å saksbehandle Hortensaken at Fredriksvern var tilstrekkelig stor ”til en liden Marines fornødne Huse”. Hva angikk store havgående linjeskip var slike ikke egnet som krigsfartøyer i de trange norske fjorder. Lett

manøverbare rokanonbåter var å foretrekke. Slik Stortinget så det var det ikke bare fåfengt å bevilge penger til en slik gigantisk flåteopprustning med den tilhørende base på Hortenstangen, det var også farlig å iverksette en slik opprustning. Logisk nok nektet man å bevilge midler til Hortenstangen.

Flåteplanen fra 1818 ble revidert av Marine-departementet i 1828. Antall linjeskip ble redusert til 4. Heller ikke disse ble bygget. Flåteplanen med tilhørende flytting av flåtebasen til Horten ble mer eller mindre sabotert av Stortinget i 1820-årene. En lang rekke sakkyndige militære kommisjoner skrev rett ut at hele flyttevedtaket for Marinens hovedbase var unødvendig i og med at Norge aldri ville få råd til annet enn en liten orlogsflåte.

Sverige hadde imidlertid bestemt seg. I april 1822 ble ingeniørmajor Hans Jæger Wetlesen kommandert til Larvik for å få fortgang på byggearbeidene i Horten og nedbyggingen av Fredriksvern. Resultatet ble innledningen til en uendelighet av budsjettoverskridelser, administrativt rot og underbudsjettering. I 1830 førte regjeringen opp 39.956 spesidaler på Horten-budsjettet. Stortinget bevilget 4000 og ba samtidig å få seg forelagt en samlet plan for hele Hortenutbyggingen.

I 1833 ble det nedsatt en flåtekommisjon som skulle framskaffe en fullstendig oversikt over Marinens tilstand og en plan for rikets framtidige sjøstyrke med tilhørende budsjett. Dette førte til en ny flåteplan i 1836, som ble et farvel til havgående fartøyer. Hovedkonklusjonen var at Norge hadde behov for en skjærgårdsflåte supplert med dampskip med vekt på hurtighet og bevegelser. Marinekommisjonen stipulerte en kostnadsramme på ca 500.000 spesidaler årlig i en 15 års - periode og deretter 300.000 spesidaler årlig for å realisere et byggeprogram for en norsk kystforsvarsflåte. Bevilgningen det første budsjettåret ble på 215.891 spesidaler øremerket skipsbygging og modernisering. Horten fikk intet. Nybygging og modernisering kom for så vidt raskt i gang, men på Horten var det duket for den store marinefalitten i 1841. En akkumulert overskridelse på 188.000 spesidaler av et samlet marinebudsjett på 350.168 spesidaler utløste masseoppsigelse og regjeringskrise. 1100 anleggsarbeidere mistet levebrødet. Kongen måtte flytte marineminister Hans Chr Petersen til Justisdepartementet og utnevne en av Hortenutbyggingens argeste kritikere, kaptein Herman Foss, til ny marineminister i 1845. Overskridelsene ved Horten fortsatte århundret ut og førte til konsekvenser for statsråder og marinesjefer.

Situasjonen i Stavern

Vedtaket om å flytte Marinens hovedstasjon til Horten vakte selvfølgelig harme og bekymring i Stavern. Det var vel nærmest en skjebnens ironi at man omtrent samtidig

som man planla flytting til Horten, besluttet å etablere Sjøkadettinstituttet i Fredriksvern. Etter frigjøringen fra Danmark var det behov for å utdanne sjøoffiserene i Norge og ved Kgl res av 23. desember 1816 ble Sjøkadettinstituttet besluttet opprettet. Den høytidelige åpning av instituttet fant sted 27. oktober 1817. Det faktum at man på denne måten tilførte ny aktivitet til Fredriksvern og Stavern, og at det så ut til å dra ut i tid med å iverksette flyttevedtaket, roet situasjonen i Stavern. Man håpet vel innerst inne at det ikke ble noe av. Selv om årene etter 1814 var vanskelige etter mange krigsår, tok den økonomiske situasjonen seg opp etter hvert. Skipsfarten fikk et oppsving utover 1820 - årene og ved inngangen til 1830 - årene ble det romsligere økonomiske kår og større utviklingsmuligheter både i Stavern og Fredriksvern, som ellers i Norge. Et nytt militært innslag i Fredriksvern var Marinemusikken som ble opprettet i 1820. Selv om musikerne var få i antall styrket det mange i troen på at virksomheten ved verftet ville bli opprettholdt. På denne tiden besto marinens samlede offiserskorps av 77 offiserer. De fleste av disse bodde i Stavern og satte selvfølgelig sitt preg på lokalsamfunnet. I 1827 åpnet dampskipsfarten med en rute mellom Kristiania og Kristiansand og en mellom Kristiania og København. For begge ruters vedkommende ble Fredriksvern et knutepunkt.

I Marinekomisjonens plan av 21. mai 1833 slås det fast at det i Fredriksvern skal være opplagt 1 korvett, 2 dampskip og 2 skonnerter samt en del av roflotiljen. Videre at virksomheten ved verftet skal fortsette i samme utstrekning som eksisterende bygninger tillater, og at verftet og festningsverkene skal vedlikeholdes. Av planen går det også fram at Sjøkadettinstituttet skal forbli i Fredriksvern. Så sent som i 1840 ble det bygget 3 kanonsjalupper på verftet og i 1844 sto den nye reperbanen, 330 meter lang, klar til å tas i bruk. Det skjedde altså flere positive ting i Stavern i denne perioden selv om virksomheten ved verftet i all hovedsak dreide seg om utrusning og vedlikehold av mindre fartøyer.

Først på slutten av 1840-årene skyter flytteplanene fart og uroen brer seg blant innbyggerne i Stavern. Ja, for det er innbyggerne som reagerer og sender flere henvendelser til myndighetene om den bekymringsfylte situasjonen. Formannskapet derimot synes ikke å vie problemstillingen samme interesse. Kanskje ikke så rart da de folkevalgte i hovedsak besto av militære som lojalt fulgte de ordrer som var gitt.

Sommeren 1849 sender Staverns innbyggere en ansøkninng til kongen med en henstilling om at virksomheten ved verftet ikke må reduseres ut over det Marinekomisjonen av 1833 hadde besluttet. Videre ba de om at Fredriksvern måtte bli opplagshavn og reparasjonssted for statens dampskip og om at et fyrtårn måtte bli oppført på et passende sted i nærheten av innløpet til

havnen. Brevet ble sendt gjennom formannskapet, Laurvigs Fogderi samt Jarlsberg og Laurvigs Amt fram til Marindepartementet.

Formannskapet reagerer på brevets form og beklager dette i sin påtegnning. Formannskapet vil heller ikke uttale seg om hensiktsmessigheten av den forestående flytting, da de føler seg inkompetent til dette. De erkjenner imidlertid at Staverns innbyggere vil lide et betydelig tap, i særdeleshet de som driver næringsvirksomhet, og at fattigbyrdene for Staverns vedkommende ville bli uoverkommelige.

I sitt svar på henstillingen beklager Marindepartementet de uheldige omstendigheter flyttingen til Horten medfører for Fredriksvern og Stavern, men at dette ikke var til å unngå. Departementet vil selvfølgelig ikke foreslå ovenfor kongen å stanse utførelsen av denne beslutning. Departementet vil imidlertid, i forbindelse med opprettelse av andre påtenkte fyr på kysten, vurdere opprettelsen av et innseilingsfyr til Fredriksvern havn.

I perioden 1848-1850 flyttes først skipene og deretter det Sjømilitære korps og Værftskompaniet med deres respektive kompanier. Marinemusikken følger også med.

På dette tidspunkt foreligger det allerede planer om å flytte Sjøkadettinstituttet.

I et siste forsøk på å stanse flyttingen sender innbyggerne i Stavern, like før jul 1850, en ny søknad til myndighetene om økt aktivitet på verftet. 2 måneder senere, 24. februar 1851 sender man et brev til det 13. ordentlige Storting med en redegjørelse over hvilke konsekvenser flyttingen ville medføre for lokalsamfunnet.

Dessverre nyttet det ikke. 2. oktober 1851 opphørte Fredriksvern som marinens hovedstasjon.

Det hadde tatt over 30 år å gjennomføre vedtaket.

At det hadde store negative konsekvenser for Stavern er hevdet over en hver tvil. Folketallet sank dramatisk med de følger det hadde for all virksomhet på stedet.

I 1845 hadde Stavern 2214 innbyggere. 10 år senere var antallet 1174.

Riktignok hadde man enda Sjøkadettinstituttet, men det var bare et tidsspørsmål om når det ville bli flyttet. I 1864 var det også en realitet. Flyttingen av instituttet vakte protester og debatt, men heller ikke her nådde Stavernsborgerne fram. Fra da av gikk verftet inn i en slumrende tilværelse inntil Marinen forlot verftet i 1896 og stedet ble øvingsplass for Krigsskolens sommerøvelser.

Kilder: Norsk Forsvarshistorie, bind 2

Fredriksvern og Stavern utgitt i 1926

Benoni Aubert

bodde i Stavern en periode helt på slutten av 1790-årene da han drev med trianguleringsarbeid langs kysten. Han var ingeniøroffiser av fransk avstamning og satte tydeligvis ikke pris på den røffe tonen til sjøoffiserene. I et privat brev skriver han:

“Fredriksvern er et sandt Hundehul og den Mand er meget å beklage, hvis Embede nøder ham til at opholde seg der, da alting er så forbandet militairisk og en derav flydende rude Tone gjengse på det Sted”

Kanskje var han påvirket av vertinnen han losjerte hos som han beskriver som “en galant Madame, en pique sortøyet liden Ting” Hun var i femtiårene og delte ut ørefiker både til høyre og venstre uansett kjønn og alder når hun fikk noe i hodet.

*Generalmajor Benoni Aubert (1768–1832)
– norsk offiser,
samfunnsbygger
og kosmopolitt.*

Brattås – forsvarsanlegget historien har glemt!

Av Rune og Marianne Sørli

Brattås - fjellet mellom Askeskogen og Foldvik - inneholder langt mer en telemasten som sees når man kjører utover mot neset.

Her finnes nemlig et fantastisk forsvarsanlegg bygget av russiske krigsfanger for tyskerne under siste krig - et krigsminne historien har glemt. Det er faktisk ikke så mange som vet at det finnes et omfattende anlegg fra krigens dager oppe på Brattås. Hvorfor skulle man vite det? Fjellet er jo nesten umulig å ta seg opp, hvis man ikke da er lokalkjent.

Observasjonsbunkeren med Stavern i bakgrunnen.

Her finnes ikke bare spor etter nyere tids historie - men også rester og minner fra folkevandringstiden i Europa på 600-700 tallet. Da ble Brattås trolig brukt som bygdeborg, et sted hvor man tok med seg verdisaker og husdyr for å beskytte dette mot mulige fiender. Vi bestemte oss imidlertid på å ta den litt strabasiøse turen opp og se nærmere på dette kulturminnet - og det angret vi ikke på.

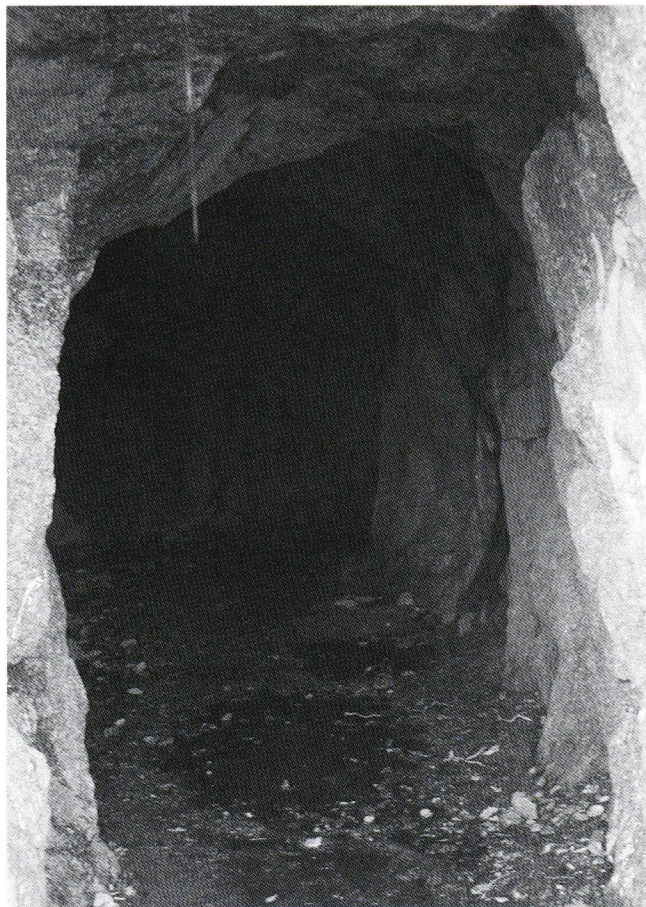
Det går en liten traktor-vei opp i skogkanten nord/øst av fjellet - her midt i granskauen ser vi plutselig en bunker og skytestilling i god stand - herfra hadde tyskerne anlagt en solid tretrapp opp mot fjellet – denne fins det bare små rester av i dag – men den gang førte den frem til inngangen av en ganske stor utsprengt fjellgang – denne er dels tilgjengelig i dag.

Fra denne bunkeren og videre oppover følger vi en

Brattås sett nedenfra på sydsiden.

Inngangen til det store fjellanlegget som ble påbegynt – men som aldri ble ferdig før freden.

liten sti – parallelt med festene etter trappeanlegget – så kommer man til løpeganger og MG-stillinger mot både sør og øst – derfra bærer det videre oppover til man ankommer toppen – utsikt 360 grader – FANTASTISK!

Dette anlegget ble påbegynt seint i 1943 – arbeidere var bl.a. russiske krigsfanger fra fangeleiren nede i Stavern, men også sivile lokale norske lønnete personer var involvert – her arbeidet de under et umenneskelig slit.

Arbeidet stoppet opp vinteren 1943/44 – men man tok til arbeidet igjen utover 1944 – formålet var å opprette en sambandsstasjon for den tyske kommunikasjonen mellom kystfortene i nordre Telemark og søndre Vestfold – til sammen omfattet dette for Brattås del 2 batterier i Telemark, som var Skåtøy utenfor Kragerø og Krikken Fort på Langesundtangen - samt Oddane Fort, Rakke Fort, Malmøya Fort og Folehavna Fort ytterst i Sandefjord-fjorden.

På Brattås ble det derfor bl.a. reist en stor radiomast – men stedet ble også brukt til utsyn og observasjons sted mot havet, slik at man tidligst mulig kunne rapportere tilbake til fortene om fiendtlige bevegelser. Det ble derfor anlagt et observasjons anlegg med oppholdsrom for soldater – dette står der nesten inntakt den dag i dag.

Det ble også opprettet flere store diesel aggregater for å kunne gi anlegget strømforsyninger – disse sto i bygninger ved oppgangen til anlegget med kabeltrekk opp langs fjellsiden – dette var nok anleggets svakeste punkt.

Skogen nedenfor sørsiden av Brattås ble hugget helt ned under krigen – dette for at ikke anlegget skulle kunne bli inntatt av snikende fiender. Man hadde full kontroll med alle bevegelser rundt fjellet.

Er det noen som vil se mer bilder fra dette anlegget, og i farger, kan man gå inn på: www.istavern.no, og søke i kolonnen for artikler og Brattås.

Skytestillinger og løpeganger går på kryss og tvers over hele fjellet - et imponerende arbeide.

Utsikten mot sørøst er fantastisk.

Rester fra en svunnen tid – som i dag vitner om det som engang hente her.

Bunkeren nede ved anleggets inngang – et sterkt bevoktet punkt nedenfor fjellet.

Marianne tar en nærmere titt inne i bunkeranlegget på toppen – forbløffende nok er også det meste av treverket på veggene her inne inntakt.

Ny bok om Fredriksvern Verft

Venneforeningen har inngått et samarbeid med Rune Sørлие om å utgi en ny bok om Fredriksvern verft.

Rune Sørлие har tidligere utgitt 3 bøker i serien "Stavernsminner" som alle har blitt svært etterspurte. Boka om Fredriksvern verft blir den 4. boken i serien og får navnet "Værftsminner"

Boka blir som et album hvor du kan bla deg igjennom bilder fra Værftets historie fra slutten av 1800-tallet og fram til 2002.

Fotografiene som presenteres har tidligere ikke vært publisert, så her er det duket for nye spennende opplevelser.

Opplaget blir forholdsvis beskjedent og vi ønsker å gi dette tilbudet til våre medlemmer først.

Utgivelsen skjer i løpet av mai måned og prisen blir kr 250.- (pluss porto hvis den må sendes)

Vil du sikre deg denne godbiten bør du være tidlig ute med bestilling.

Som medlem har du muligheter til å forhåndsreservere et eksemplar.

Du bør da sende en e-post til post@fvv.stavern.no eller ringe 93092360.

Vi tar kontakt med deg når boka er ferdig slik at du da kan ta stilling til om du vil ha den eller ikke. For de som bor i nærområdet vil vi organisere det slik at de kan få sett produktet ved å besøke oss i Kadettbrakka.

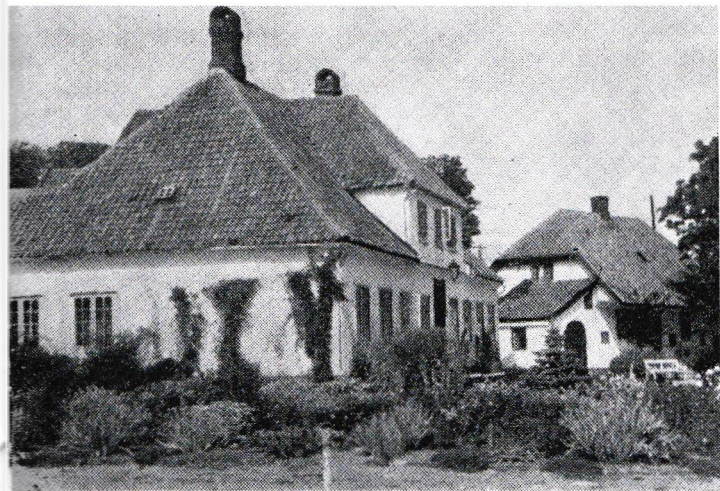

Rune Sørлие kommer nå med sin bok nr. 17 – og denne gangen blir det "VÆRFTSMINNER" – den 4. boken i serien "Stavernsminner". Her ser vi forfatteren med noen av sine tidligere utgivelser. Foto: Fotobyrået.no

MANNSKAPSAVIS A

Kommandantboligen kan få en til å tenke på en koselig dansk bondegård. I sin sjøkadettid bodde Jonas Lie i denne bygning hos den daværende vertchef Hartvig Christie. Her er skueplassen for hans berømte roman «Kommandørens døtre».

MILITÆRE IDYLLER:

STAVERN – et sommerparadis

Neppe noen norsk militærleir er mer idyllisk enn den i Stavern. Der holder Luftvernartilleriets befalsskole, skyte- og våpenskole til mellom gamle voller og bastioner – delvis i snart 200 år gamle, lavloftede murhus. Koselige Stavern har vært Norges flåtestasjon gjennom omtrent 100 år, og det har satt sine spor. Skjønt det nok neppe var for å skape romantikk at Fredrik V for om lag et par hundre år siden bestemte, at det ved «Stavern under det Navn Friderichswærn skal anlægges et Værft og samme lade forsiune med Defensions Werk». Etter et sekels forløp var orlogsstasjonens dager talte, men en rekke minner fra tiden ble igjen. Tilslammen har de skapt en atmosfære av fortid som særpreger stedet. Nokså betegnende er det at det var denne «sprø» stemning som inspi-

rerte Jonas Lie til å skrive romanen: «Kommandørens døtre». Han tilbrakte en tid som sjøkadettaspirant i Fredriksværn.

Sommertiden i Stavern er et eldorado for turister, og navnet har da også en egen tiltrekkende klang som feriested. Men Stavern har et militært innslag også. – Ikke lenger sjøkrigere, riktignok. Utviklingen tro er de militære anlegg tatt i besittelse av luftforsvaret. Luftvernartilleriets skyte- og våpenskole har i første rekke til formål å holde kunnskapene ved like for eldre offiserer. Kursene er av tre måneders varighet og holdes gjerne i tiden mai–november. Luftvernartilleriets befalsskole utdanner sersjanter – og har i parentes bemerket, stor søkning.

Det er løst og fremst kontrastene en blir slått av i Stavern. Moderne luftvernartilleri er kjørt opp like inntil eldgamle galeiskur. Et stenkast fra krutthuset som er like alderstegent, ligger kroppen av et havarert Catalina-fly. Sjøulkene som naturlig ville hørt med i bildet, er erstattet av vel-frisererte karer i luftforsvarets nette uniform. Like ved skytestillingen som er murt opp på en knaus for noen mannsaldre siden, rusler sjokoladebrune nymfer rundt med nesten ingenting på. Apropos nymfer. – Det skal etter sigende være vanskelig å holde orden på geleddene i Stavern i sommertiden – da shortskleddede damer i mengdevis rusler dvelende utenfor nettinggjerdet.

Å ja, Stavern er en drøm på så mange vis – – Am.

seg beveget bort og viske vekk en tåre fra øyenkroken. Ja, ja. – Sikkert er det i alle fall, at da vi i et ubevoktet øyeblikk lurte oss til å prøve lua til 2. styrmannen, og med skipskikkerten for øynene stirret inn i horisonten, forbannet vi den dagen vi valgte yrke.

Langt borte blinket det i lys.

– Ferder! Vi så fast på losen.

– Nei, det går nok en time enda.

Litt senere var vi farnpå igjen.

– Der har vi ferder!

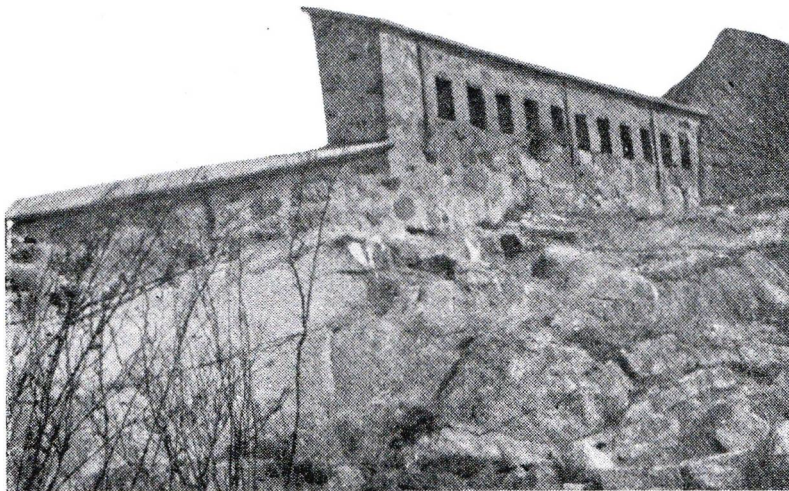
– Erri ger'n. De ser vel at det er en båt.

Vi gikk i vannet et par ganger til før losen kom bort og pekte. Nå, kan De se kasta rett til størrborr. Lysstyrken er nylig økt med en tredjedel.

Vi gikk ned fra brua fast bestemt på revansje. På akterdekket sto det fremdeles noen soldater og stirret ut i mørket. – Nå er vi snart ved Ferder, karer. Vi kan se kasta rett til størrborr. Lysstyrken er nylig økt med en tredjedel!

Den var meget vellykket.

Så gikk vi fornøyd til køys. Om noen timer ville «Svalbard» legge sitt våte kinn inn mot kaia i Oslo.

Mye rart kan en finne i Stavern – minner fra selveste Tordenskiolds tid. I et blokkhus finnes et par støvler som skal ha tilhørt ham. Skytestillingen vi ser på dette bildet er visst omtrent like gammel som disse støvlene. Den er murt opp på en knaus like ute ved sjøkanten.

Fra den store våpenøvelsen i 1939.

Foto: FVV

En dagbok forteller

Av Rune Sørli

Denne gamle slitte protokollen lå under gulvet blant høvelflis og bøss nede i kjelleren på Soldathjemmet – helt til den ble gjenfunnet og hentet frem i dagens lys av undertegnede i april 2005.

Protokollen inneholder mange navn og hilsener – noen formelle, og noen ikke fullt så formelle – felles for dem alle, er at de i dag er en del av historien for verftet her – og ikke minst kaster den lys over en gruppe personale som lett faller i skyggen av all militær glans – nemlig lottene våre. Her er en liten hyllest til disse kvinnene.

Dagboken har ligget i kantinen ute på Soldathjemmet i tiden fra 1947 til 1954. Her har mange notert sine navn, adresser, hilsener og dikt. Her er rim og regler, tegninger og skisser og vi finner militært personell både fra inn- og utland.

Det finnes ett og annet ufint ord og uttrykk – men stort sett er dette en viktig dokumentasjon på hvordan befal og menig oppfattet denne kantinen, som det tyder på var bedre her i Stavern enn i andre militærleire som vedkommende hadde vært i før.

La nå disse små uhøytidlige utdrag stå for et gjennomsnitt – og at navner er tolket etter beste evne – en vet jo hvordan egenhendige signeringer kan bli til ”doktorskrifter”!

Alt som her er referert fra protokollen er gjengitt slik det er nedtegnet.

Skolebatteriet 14. desember 1947

Det kan ikke beskrives! I 9-10 lange måneder har vi nå vært her i Stavern som soldater, for å gjøre vår plikt mot fædrelandet.

At vi har holdt ut her nede, og at vi kan forlate dette sted med så gode minner som vi alle har, skyldes utelukkende lottene.

Vi er overbevist nu at maken til omsorg for gutta, maken til hyggelig fristed for gutta, og maken til godt humør og elskverdighet som vi har møtt, skal en lete lenge – om ikke forgjeves etter!

Til alle dere som kommer etter oss vil vi si:

Dere har her det beste sted dere kan være i fritida, vit

å verdsette dette, og gi lottene en håndsrekning av og til, dere vil ikke angre det! Vi har i alle fall aldri angret!

Takk for oss!

Julaften 24. desember 1947

Tusen takk for en hyggelig julekveld som lottene arrangerte for oss som måtte være vakt over julehelgen her i Stavern i år.

Det ble en jul vi aldri kommer til å glemme!

Hilsen

Johan Fuglesang – Aage Nilsen – Sverre Walter – Terje Simensen – Sverre Brekke – Lars Dale – Bjarne Engelstad – Jan Andreassen – Finn Langøe – Opdahl – Jan Kjorseng – Devik – Ola Bröske – Holten – Aksel Jensen – Thorbjørn Haugdahl – Korp. Hagen og Aase Karlsen.

Kantinen 13. februar 1948

Til kantinens personale.

Som innledning vil jeg benytte Wildenvey's ord "Ryk ikke lottene på lottene".

Dette ordet sier mer enn hva noen og enkelt tenker på når de ser overflatisk på plakaten og nikker på hodet som samtykke på at det må overholdes.

Tenk på den gjerning de utfører for oss. Her går de og stiller på beste måte for alle og enhver. Befal og menig står i samme kategori for dem. Klasseforskjell teller ikke.

Husk et godt ord:

”Dine handlinger røber deg”.

Hun kan godt sette en gutt på sin rette plass eller om du vil bytte – uten å vite fra hvilket miljø en kommer fra.

Et gammelt ord sier:

”smil til hele verden – så vil hele verden smile til deg”.

Et smil koster så lite.

Tenk på hvor billig allting her er, så vil smilet være enda billigere.

Til lottenes ros kan sies at jeg sjelden eller aldri truffet dem mer imøtekommende og hyggeligere enn her.

Under krigen møtte jeg mange kategorier av lotter. En ting vet jeg at de amerikanske var de beste. Dog skal her tilføyes at disse lottene her – hvem det enn nå er – er og blir slik en lotte er ment og skal være.

Jeg vil alltid tenke på denne tiden her i Stavern og kantinen. I samme øyeblikk som Stavern faller i mitt minne, vil assisasjonene fremkalle lottene og kantinen.

Aldri tror jeg at jeg kan få takket dem slik som de skal takkes.

Befalselev 38 – Helbakk.

1948.

Hua, Leppa, broder løytnanten og alle andre jævlere!

Takk for alt som vi har fått.

Hilsen Kakegjest 399

31. mai 1948

Takk for noen hyggelige morgenstunder med vasking av kantinen.

Liv Aronsen fra Stavern.

Juni 1948

Til kantinen!

Jeg sier takk og pris, på mitt enkle vis, jeg er en heldig gris, som havnet i Adams paradisi.

Akk Stavern, tynget av lastens muld, du var meg ikke huld, når jeg ble full.

Hilsen Hikk!

Sommeren 1948

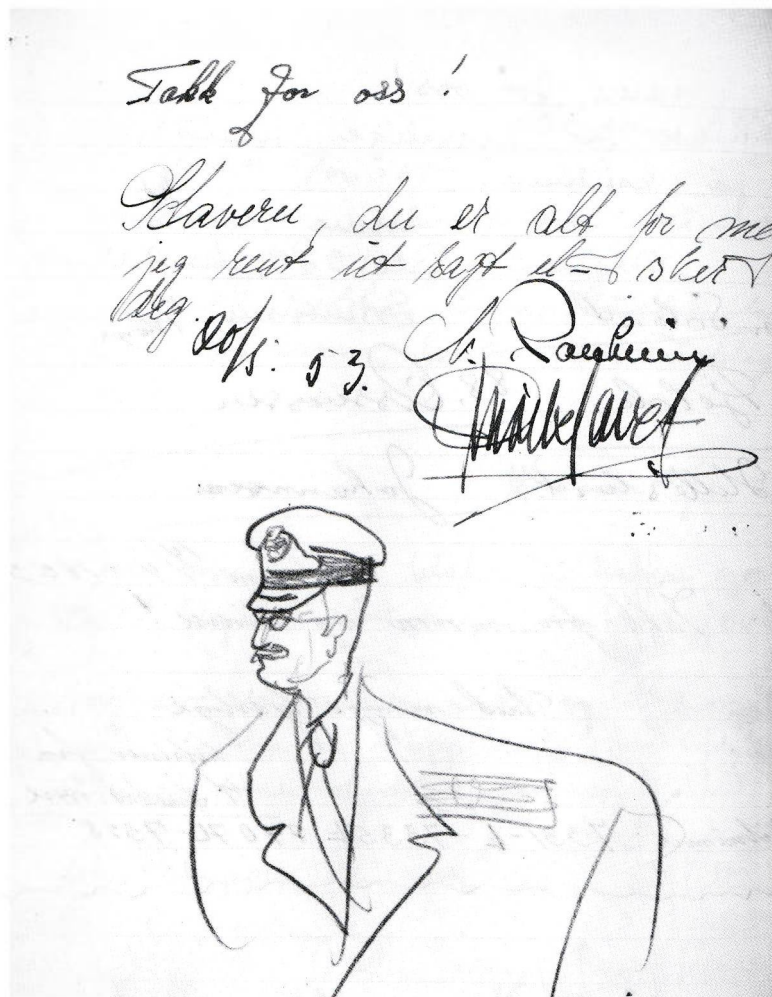
Å kantine – lottene mine – hvor de er fine.

Nydelige kaker lottene baker – tennene knaker – duftende saker – å hvor det smaker.

Takk mine lotter!!!

Vise-menig 47-48

Arne Finstad.

Sommeren 1948

Jeg takker – vi takker – alle som bor i brakker takker.

Stavern den 29. juli 1948

Til lottene

Jeg takker for mang enn hyggelig aften oppe hos dere og for deres utrettelige stell.

Takk!

Fosli.

1948

Vi ble godt mottatt når vi kom – enda bedre når vi reiste!

Hilsen Meg.

21. desember 1948

Jeg takker eder alle – snufs!

Egil Sollund.

Stavern den 28. februar 1949

Hjertelig takk for den tiden jeg har vært her på kantinen, et minne som jeg aldri kommer til og glemme hvor lenge jeg enn lever.

Milian Karstein

Skoglund

Ja, flott det var lotteriet, de sentke på oss, og
Kantina har vært vår trøst, i høstens sure
regnfulle kvelder, vinterens mørke lange og nå
sommers varme kvelder.

Her har vi fått det som var godt, kaffe, kekser, søte smaker
utrolig godt når vi den har fått servert av en blid lotte
som hele kvelden var luttet sol og glede bak disken. Her har vi
hatt fest, og mens snøen og regnet pisket mot ruten og fikk
oss til å glemme at vi ei var civile og hjemme. Vi var nok
meditare og om dagen vi fikk det føle, mens vi om kvelden
søkte trøst i kantina.

I to måneder har vi slitt på gulvete i kantina og det er
ei få skritt og penger vi har lagt igjen derinne. Men nå,
nå er det slutt og mange takk for oss og alt som vi
har fått og som var så godt.

Stabstroppen 53/54 Befalskolen.
85 Rüdriksen Wøllerøy. 1/ Korp 26 Studium, Oslo.
82 Skudsen Tøllingdals 63 Pu Carlsnes, Oslo.
83 Jabosen Lon. 48 Kåre Brevik, Sarpsborg
V/ Korp 30. Solem. Oppgaard. 45, gjennevnt Kobbervik

Nå er det slutt på
all pina

mens vi sitter
på kantina

Stavern den 28. februar 1949

En masse varme og hjertelige takker ønsker samtlige i 4. batt.
Som reiser i morgen til Heggelia for å avtjene sine siste dager.
Takk lotter!
Ønsker om bedre fremtid.
DERE GLEMMER ALDRI!

*Hilsen samtlige i batteriet
4. batteri !!!!*

1949

En takk til lottene for alle de gode kakene jeg har fått kjøpt her.

*Hans Skallum
Meråker
N. Trøndelag.*

Stavern den 6. april 1949

"Kvinner og menn"
"Kjemp for alt hva du har kjørt!"
Sterke ord, og sterke "karer",
det er det Norge trenger.
I 10 lange måneder har jeg lært,
og i 10 lange måneder "kjempet".
Husk alltid – lottene på Stavern må ikke glemmes med en
"takk" for god tilstelning her på kantinen.
Hjertelig takk lotter for samværet.
62/19353

*Hermod Simonsen
Kantinegutten*

30. mai 1949

Kjære lotter!
Takk for god kaffe, vorterøl og kaker.
*Anders Dalene, Astrid Dalene, Sissel
Dalene og Tove Dalene.*

St. Hans aften 1949

Det er for jævli!
Veien går nå "back to the Devil's Island" eller som man sier på norsk: Tromøya!
Dog går veien hitover i slutten av juli, gudskjelov!
*Korp. Jan Boman, Bef. Kurs IV
(jamen sa jeg smør!)*

Stavern 10. juli 1949

Etter å ha vært i Stavern i 6 mnd., føler jeg meg nesten som en innfødt, og det er jaggu med blandede følelser jeg sier farvel og takk for akt fra jul til nå.
Korp. Otto Krogh – Bef. –kurs III

1949

Jeg får ikke pusta for denna sjø-sjø-sjø lufta er så trang, og gi meg dråper, gi meg dråper, gi meg dråper, og gi meg hostedråper!

*Gardist 78-189
Emielsen*

Stavern den 8. august 1949

*Med musikerhilsen fra
H.M. Kongens musikk – korps.*

1949

Vi reiser tilbake til Staver og skyter,
Og det får ikke hjelpe om en kommer tilbake og SKRYTER!

Luftverntroppen

Stavern den 21. august 1949

Jeg har nu tilbrakt 3,5 mnd. Her i Stavern, og sjelden har jeg hatt det så bra som i denne tida. Mange hyggelige kvelder har jeg tilbrakt i disse deilige stolene her oppe på kantinen, og alle de kjekke og greie lottene har gjort de små stundene her til koselige opphold.

Mange takk!
Du som leser dette, husk, at Stavern er stedet i sommerferien.

Bjarne Nyberg (Moberg?)

Stavern 21. august 1949

Mange takk for alle hyggelige stunder her på Soldatheimen. Disse stundene kommer til å leke i sinnet mitt i årene som kommer!
Farvel Stavern – på gjensyn!
Har vært her i byen etter mitt eldgamle motto:
Elske alle
Elske ingen
Være fri – ja det er tingen!

*Dan Skjønstad
Korp. Befalkurs 4*

Stavern 21. september 1949

En liten hilsen fra samband-batt. E. Varden.
Vi kom i dag – men må dessverre dra i morgen igjen.
Synes det var koselig her nede.
Aldri har så mange reist så langt for så lite!
Hilsen fra Arthur Nedrevåge, Oslo

1949

Når vi nå er samlet i kantinen til en avskjedsfest, Så er nok en dram ei en skam, Men det er jo slik engang, At vi må være sinnet,

Vis vi har vært trimmet,
i militærets lange år,
derfor skal vi nå begynne i bedre kår.

Korp. B. Åsen

Stavern 11. oktober 1949

Takk for kaker,
Takk for kaffe,
Takk for brus og squash og slikt,
for at rimet nu skal klaffe, må jeg slutte av mitt dikt!

*Beste hilsen
Magnus Nordvik*

Stavern 20. oktober 1949

Takk for kaffen, og en hyggelig og regnfull tid.

Arne Wiberg fra Haslum

1949

For riktig hygge å finne,
Vi til kantinen gikk og ble stinne!
Hjertelig takk lotter lille!

24. oktober 1949

Kjære lotter!

Ja, i morgen drar jeg sannsynligvis fra Stavern.

Det slenger vel en skyterskole en gang senere, så jeg får
forhåpentlig anledning til å besøke kantina igjen.

Den har vært usannsynlig hyggelig her, særlig når – nåja,
det skulle være nokså innlysende.

Tusen takk for meg og alle sammen.

Rolf Pettersen.

Stavern 10. november 1949

Kantinen er et fristed for all vår sorg og plage.

Det er vi kommet til etter våre 90 dager.

Særlig er det viktig nu når regnværet og høsten besøker
oss i Stavern.

Da er kantina trøsten!

Da er det ekstra hyggelig at lottene kan skaffe oss en
hjemebakt kake og en pottfull med kaffe.

Ha takk for hver en stund i dette hyggenes tabernakel.

En takk til alle lottene.

En særlig takk til Rakel.

*For E. Sk. 7
Paulsen og Deberitz*

Stavern 4. mars 1950

Takk for alt på fat, i kopp, og at jeg slapp å vaske opp.

Ivar Hillingsrød – Befalskurs V

24. mai 1950

Takk for kake.

Takk for brus.

Her er vi jo alle dus.

Når vi engang blir dimittert,
og herfra fert,
skal vi huske dere,
å håpe og treffe flere.

Hilsen Ragnvald Ellefsen

10. juni 1950

Eg i fra Stavanger – gjør det någe?

Takk for gode kager!

*25463 Rolf Nordin med forlovede
UB IV*

18. juni 1950

Vi på denne måten sier farvel –
her vi kanskje ikke gjøre flere sprell.

Takket være Norges lotteforbund,

er vi blitt både tjukk og rund.

Kantina vil vi ikke glemme,

det var nesten som om vi var hjemme.

Og når vi nå pakker sammen,

så ha takk for mat og gammen.

*Hilsen
Kurs II*

1950

Takk!

Nå er jeg blakk!

Bjarne fra Kongsvinger

24. juli 1950

Takk for kaker og brus som vi fikk i dette hus,

En særlig takk til lottene for de var tross alt bedre enn
gottene!

M.B. elevene

1950

Stavern, du er lykkelig som har slik en kantine fått,

Her kan man kjøpe kaker, brus og annet godt,

Serveringen er nokså flott,

Men med pengene er det smått.

*Hilsen fra 2 M-ter
311 og 346*

24. januar 1951

I denne stund er jeg for full,

Militært er det noe tull,

Den siste dag jeg på kantinen er,

Er jeg i lille Liv så kjær.

Peter Graff

1951

Når vi nu i dag forlater vår kjære kantine,
så er det ei med den beste mine.

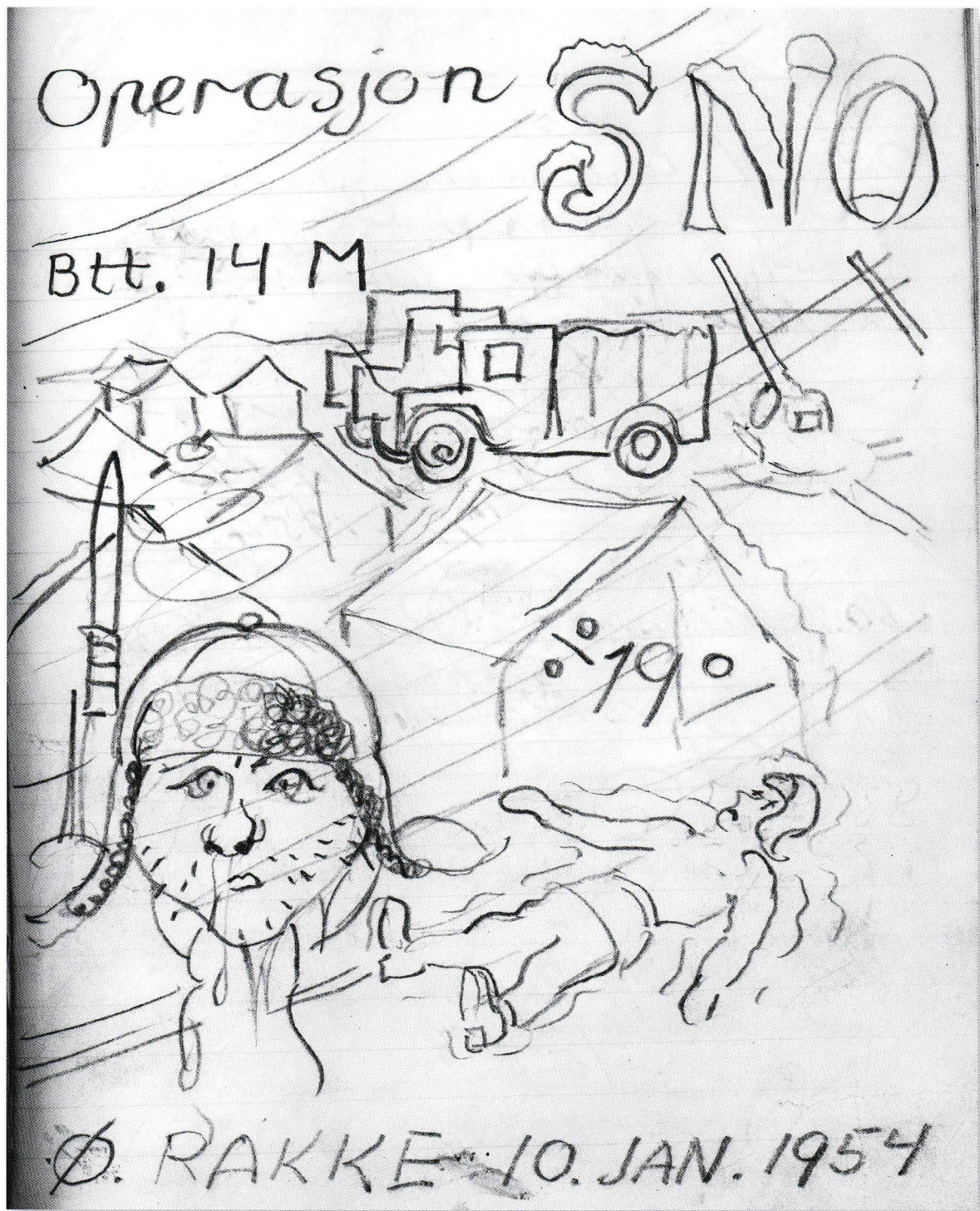
Kan hende en dag vi vender tilbake,

for atter å smake de deilige kake,

som her blir utbake!

*Med hilsen fra to glade trubadurer!
Good night, Helene!*

Hallo Kantine!

Vi takker deg for den gode Måken!
Etter en dårlig middag.

Alf Andersen

Jeg takker for det samme.

Olsen

14. september 1951

Takk for nå,
himmelen blir grå.

Den 20. september 1952

Takker for kaker og kaffe som har smakt så jævla bra.

Kantinen 23. mars 1953

Selv om jeg er blakk, er kaffen og.
Og at jeg må låne meg penger til en kopp, gjør ikke no.
For selv om kantinen er kos og lottene søte,
MÅ jeg ha en kopp kaffe med fløte.
Dere skjønner at det er noe eget med kaffeskatten,
den skaper den rette susen i fletten!
Med hilsen fra korp.

Korsmo

Kaffeelsker

*Det er mange som har varige minner fra Kantine og Velferdsenteret i Stavern.
Foto: Rune Sorlies samling (øverst) – FVV (nederst).*

Skuddstilling "ENERGA" P.V.

Ja, nå begynner det sannelig å minke på objekter i "Innenfor rammen" serien.

Vi klør oss i hodet og de fåtallige grå sellene gjør noen mystiske bevegelser.

Resultat: Bøssemakerverkstedet.

Vi titter ut av vinduet. Det regner. På vår vei nedover til "Det murede magasin" der verkstedet ligger, passerer vi mange sure tryner. Vær-syke er det vel de kaller denslags.

Så er vi fremme i den østre enden av "Steinbrakka". Vi stopper litt opp utenfor "Klosterdøren". Det vil si vi blir minnet litt om klostergangen når vi hører sangen innenfor. Hit har ikke vær-sykebasillen kommet enda. Guttene har satt humøret i høysetet og det er slik det skal være. Morn morn gutter. Jeg er Sprenggranatens utsendte medarbeider, er det sjangs til en liten prat?

Ja det skal bli hyggelig gitt, jeg trodde dere hadde glemt oss jeg, sier o/sjt Karterud.

Vi setter oss ned og får greie på at Normann Karterud er født 6/3 1916. Sine barnesko har han trått borte i Son. I 1935 satte han disse fra seg og reiste til Oslo hvor han tok seg arbeid på Aker Mek.verksted. Så i 1937 sluttet han å arbeide og gikk inn i jernbanen. Var du her til krigens slutt?

Å langt ifra da gitt, jeg måtte nok se å komme meg vekk fra jernbanen, sier Karterud og ler. Vi skjønner at det er noe som han skjuler og begynner å "hale". Så fortalte han om en jernbanevogn på Loenga i 1941. Den var lastet med Krag-Jørgensen rifler og håndgranater som tyskerne hadde "snoka" i Norge, og som de nå skul-

le sende gjennom Sverige til Tyskland.

Jeg syntes dette var for galt og delte like godt ut til folk. Tyskerne gikk ikke med på dette, så derfor var Sverige eneste redning for meg.

Så stoppet du i Sverige da?

Stoppet i Sverige? Nei, nå begynte det å skje nå gitt.

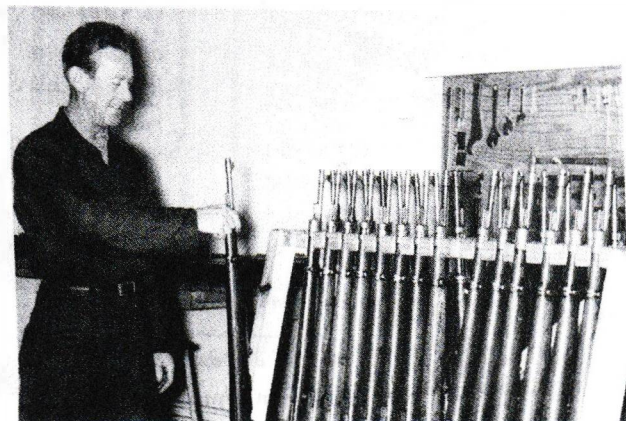
Her har du min reiserute til England. Stockholm, Abo, Helsingfors, Leningrad, Odessa, Bulgaria, Tyrkia, Egypt, India, Syd-Afrika, Syd-Amerika, England og havnet i Skottland. Turen tok 5½ måned og bød på tusenvis av viderverdigheter.

I Skottland havnet jeg i en oppklaringseskvadron hvor jeg var inntil 1943. Da bar det til England hvor jeg var til mai 1945.

Vi ble så sendt hjem til Norge og jeg havnet på Trandum som våpenmekaniker. I 1951 kom jeg til Stavern og her liker jeg meg meget godt.

Her kan vi tilføye at skulle vi skrive om alt Karterud har opplevd og vært med på, hadde det blitt en stor tykk bok.

Men Karterud er ikke alene på verkstedet. Ved sin side har han Bjarne Olsen fra Agnes. Det er en stø. rolig og pålitelig kar, eller er

Den nye 7.62 Mauser, sier OLSEN

det ikke Karterud?

Jo, det kan du trygt skrive, sier Karterud.

Tonen og samarbeidsviljen her på verkstedet finner du neppe maken til.

Olsen begynte i leiren i 1950 og siden 1951 har han vært å finne her på verkstedet.

Liker du dette arbeidet Olsen?

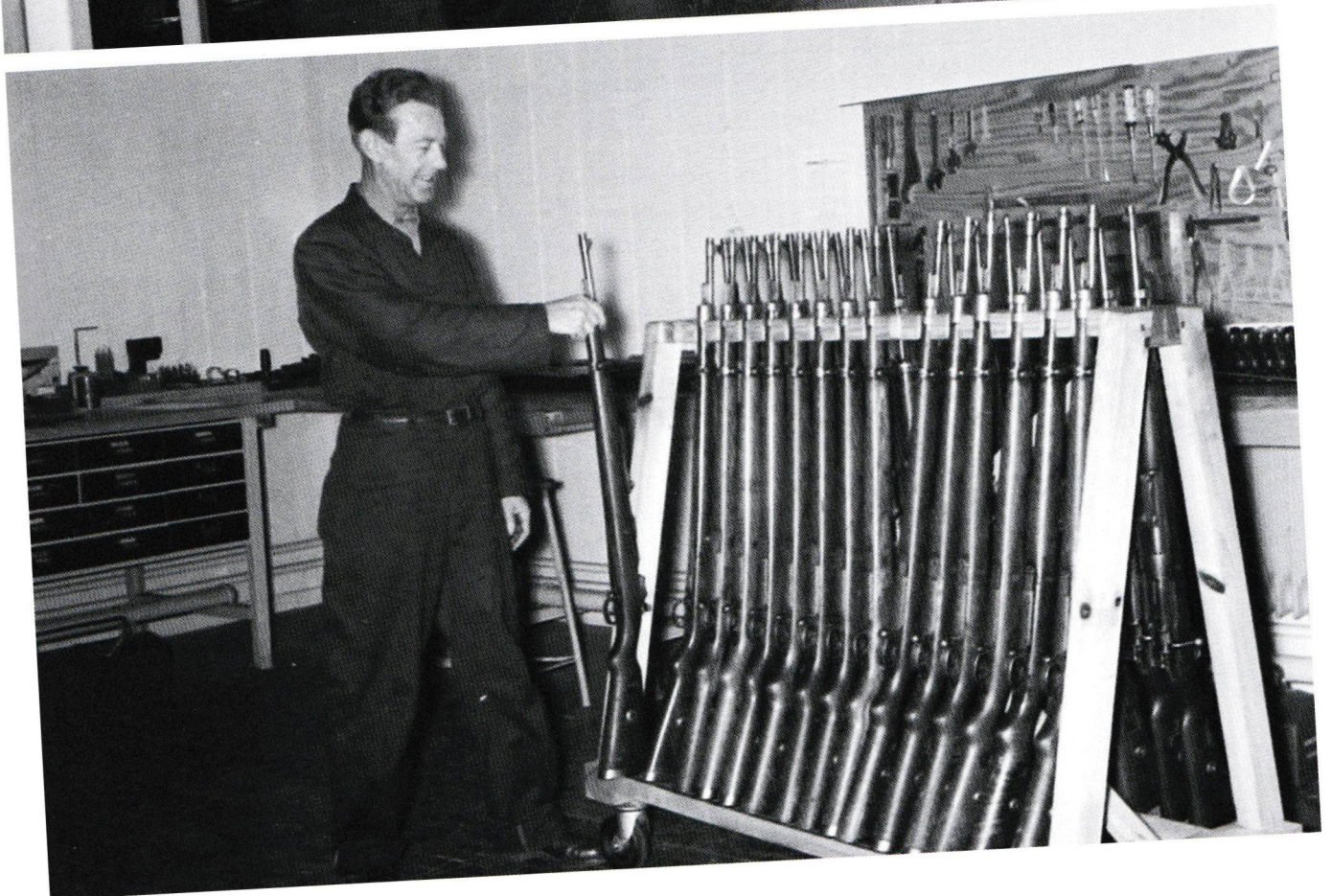
For å si det rett ut, så kan jeg ikke tenke meg

INNENFOR RAMMEN AV

Bøssemaker - VERKSTEDE T

-vind-

noe annet. Alltid noe nytt og spennende med våpen. Når jeg sier spennende så tenker jeg på ikke bare spennfjærer og slikt, legger Olsen morsomt til.

Men har dere ikke noen våpen å vise oss da? Og dermed er det sagt. Vi blir drasset med rundt og vist så mye rare "ildstokker" at nåde den fienden som kommer oss for nær.

Her har vi US-karabinen, sier Karterud. Det er et halvautomatisk kortholdsvåpen kal 7.62 og det er det vi nå er oppsatt med. Vi har her en nyhet i forbindelse med denne type våpen. Vi kan nå påmontere et utskytingsrør for panserverngranat. Granaten heter "Energa" og modellen er amerikansk fabrikkert på Raufoss.

Har du sett de nye typene Mauser da, sier Olsen? Vi har fått endel av de og kalibret er 7.62 mot 7.92 på den gamle typen. Løpene er fabrikkert på Kongsberg, og det skal de ha all ære av. Det er et meget flott presisjonsarbeid. På løpende bånd passerer nå en masse rare våpen revy.

I farten nevner vi Browning mitraljose kal 12,7 skuddtakt 500 skudd pr minutt. PVRK 60 mm max rekkevidde 600 meter.

Soumi MP kal 9 mm skuddtakt, loopr m. Modellen er finsk men fabrikkert i Sverige. Når det gjelder pistoler brukes det bare Luger her ved

OLSEN har fått forkiling

avdelingen, sier Karterud. Borte på den ene veggen henger et stort skap som er forsvarlig låst.

Har du pengene dine der da Karterud?

Døren blir låst opp og tilsyne kommer en mengde flotte typer pistoler.

Vi blir forklart at disse pistolene blir brukt som instruksjonsmaterieell, og det finnes bare noen få eksemplarer av hver type.

Det går tydelig fram at de er særst redd for disse eksemplarer og det forstår vi gjerne. Hvem hadde hatt noe imot å gå rundt og bløffe, med en CCPR 9 mm pistol, eller CESKA 9 mm? Begge er russiske.

Amerika lot seg representere med Smith og Wesson 9 mm revolver. England - Enfield revolver kal 38. Belgia - 9 mm Browning. Italia - Beretta 9 mm, og Ola stilte opp med Colt 11.25 som blåser en mann overende om han kommer iveien for kula. Ola er grov.

Synes du ikke det er fint og rent her på verkstedet? spør Karterud.

Jo, det må vi også innrømme. Det er ikke mye skitt her.

Du skjønner det, sier Olsen, at orden og renslighet er halve arbeidsgleden.

Vi slår frampå, at nå får vi slutte med praten, men vi kunne gjerne ha pratet en time til, her er stoff og poenger nok. Som en avslutning skal vi nevne at Karterud har fiske som hobby og Olsen liker seg bra både på fotballkamp og revy. Så sier vi med dette, over til neste, og håper det er oss tilgitt om vi har blandet litt våpen for Karterud og Olsen.

Hånd-Ball

Som avslutning på håndballsesongen var håndballgruppen til LSI i Oslo og spilte i Ready turneringen. Resultatmessig ble ikke turen av de store, men de fikk se mye fin håndball og de lærte adskillig.

Guttene møtte "Templar" i første runde og ble slått 7-5. Guttenes spill lå fullt på høyde med de øvrige lag i samme klassen og kunne godt med litt hell spilt seg fram til finalen. I finalen i kl A hvor håndballklubben Grønland og det svenske laget "Baltikov" spilte fikk vi virkelig se god håndball.

Vi må nok innrømme at det er mange hakk forskjell på kvaliteten i kl A der inne og her i Vestfold, de spiller med utrolige vekslinger og det er ytterst skjelden å se en feilpassing eller misgrep på ballen.

F.S.M. i STAVERN

Tradisjonen tro, gikk årets folkeskole-mesterskap i Stavern over i historien som meget vellykket. Det ble kjempet innbitt i alle klasser, og vi tør vel si at deltakerne gikk 100% inn for mesterskapet. Etter uttalelser vi fisket opp i "garderoben" var det visst flere som hadde ofret nattesøvnen natta før mesterskapet. Ja, slik er det, alle drømmer om å bli best, og det er vel en riktig innstilling. Publikum fikk full valuta for besøket enten løperne gikk "noe" på anklene, eller ikke å forglemme de som "sprang" rundt banen, for til slutt å seile over mål på magen i et siste forsøk på å slå parkameraten.

Överst til v: Starteren, lt Eriksen, hever pistolen mens løperen gjør et siste forsøk på å parre sköytene.

Överst til h: Ulf Larsen går i 4. klasse på skolen, men på tross av ung alder viste han hele skolen ryggen på sköyter. Stevnets beste løper, ny banerekord, ny mesterskapsrekord + pokal. Hipp hurra!

Nederst til v: Bente Ödegaard har kastet begge armene og forserer godt. Men hvor er parkameraten?

Kåre Kristoffersen ligger ikke noe etter "Kuppenn" i utgangsstillingen, der han har avlydt starterens "on your mark".

Fredriksvern verft blir saluttpliktig igjen etter 154 år!

Saluttering ved festninger og stasjoner har vært en gammel tradisjon. Som regel har militære avdelinger utført denne oppgaven på saluttstedene. Med årene har mange av saluttstedene mistet sitt militære innslag og salutteringen har fått en mer tilfeldig karakter. I et beslutningsnotat fra Generalinspektøren for Heimevernet, datert 22. februar 2007, går det fram at Forsvarssjefen ønsker å regulere salutteringen ved å gjennomføre den i militær regi ved flere avdelinger og festningsanlegg. Der hvor det ikke finnes militære avdelinger på stedet skal Heimevernet ta seg av oppdraget.

Iverksetting er satt til 1. mai 2007.

For Fredriksvern verft har HV-01 fått ansvaret. I dette distriktet blir i tillegg Fredriksten festning, Gamlebyen i Fredrikstad og Karljohansvern saluttpliktig. Nå skal det tilføres saluttkanoner og utdannes saluttmannskaper.

Saluttplikten ved Fredriksvern verft opphørte etter at marinevirksomheten ble sterkt redusert som følge av flyttingen til Horten i 1850. I "Amtstidene" for 31. august 1853 kan en lese følgende:

"Efter forslag fra Marinedepartementet og Indstilling fra Armeens Generaladjutant har Hans Majestet under 12. ds. resolvert, at al Saluttering og Flagning ved Fredriksverns Festning for Eftertiden skal ophøre"

Det hører med til historien at tidligere kommandant på verftet, Arne Hill Jensen, tok opp spørsmålet om å gjøre Fredriksvern verft saluttpliktig igjen på slutten av 1990-tallet. Den gang var svaret nei til tross for at man hadde en militær avdeling på stedet.

Slik kan det altså gå. Etter 154 år gjeninnføres saluttplikten og det etter at marinen igjen er til stede på verftet ved Sjøheimvernskommando Sør-Norge.

Vi gleder oss i alle fall over beslutningen!

*Informasjon ang. årsmøtet er lagt ut på FVW's
hjemmesider www.fvov.stavern.no.*

Rune Sørli har regien på en ny spenningsfilm fra Stavern, værftet og Citadellet – den har tittelen "MYSTERIET DEN GRÅ DAME" og har premiere til sommeren.

Her ser vi vakre Paulina Smirnova i rollen som "den grå dame".

Filmen er et samarbeide med bl.a. JKØ og FVV.

Foto: Rune Sørli

Reidun B Sjulstad
tlf 33024143

Per Helberg
330 24142

Randi Ferstad
330 24141

Velkommen til oss i Storgata 21 Stavern

DnB NOR